

Tonje Baugerud og Amina Siječić Selimović

«Vi har Bibelen, muslimene har Koranen». Konstruksjoner av den muslimske andre i barneboken *Karsten og Petra feirer id*

Nøkkelord: andregjøring; barnehage; islam; ramadan; id

Resymé: Denne artikkelen er en dekolonial analyse av boken *Karsten og Petra feirer id*. Vi undersøker hvordan islam og muslimske praksiser spaltes gjennom et kristendomsprisme, samt hvordan dette er tett knyttet til andregjøring. Ettersom barnebøker ofte kan fungere som en kunnskapskilde og et pedagogisk grunnlag for hvordan barnehagelærere tilnærmer seg religion, mener vi det er avgjørende å utvikle verktøy for kritisk bruk av denne type litteratur. Vi legger særlig vekt på måten ramadan presenteres på, hvor sosiale og religiøse aspekter er delvis nedtonet. Grunnet til at vi vektlegger ramadan er at til tross for at bokens tittel fremhever id-feiring, fokuserer store deler av boka på ramadan med id som dens avslutning. Ved hjelp av Lunds barnehagefellesskapstypologi viser vi hvordan dette kan bidra til både ulikhets- og likhetsfellesskap, og vi peker på mulighetene og utfordringene ved å skape mangfoldsfellesskap i barnehagen. Artikkelenes mål er å bidra til å styrke barnehagelæreres leserkyndighet, eller barnebok-litterasitet, ved å tilby verktøy for kritisk lesning.

¹ Etter kritikk ble setningen vi anvender i tittelen endret. I bokas 2. opplag er setningen endret til: «De kristne har Bibelen, muslimene har Koranen». Blant kritikerne var masterstudent Anita Berge, OsloMet-masterstudent: – Ekskluderende fremstilling i barnebok (utrop.no). Vi har beholdt formuleringen i tittelen på denne artikkelen ettersom vi vil argumentere for at den fortsatt er meningsbærende for en del aspekter ved boken.

Boken *Karsten og Petra feirer id* er den nyeste boken i bildebokserien av forfatteren Tor Åge Bringsvør og tegneren Anne G. Holt.¹ Boken ble gitt ut en kort stund før id-feiringen i 2024. Til tross for at presentasjoner av religion og kultur for barn og unge nødvendigvis må inneholde noen forenklinger, vil vi i denne artikkelen rette et kritisk blikk mot hvordan disse forenklingene gjøres. Vi legger spesielt vekt på hvordan forenklingene som er

Tonje Baugerud er førstemanuensis i RLE ved OsloMet på barnehagelærerutdanningen, ph.d UiO. Forskningsområder er islam, rasisme, og religion, og religion i barnehagen.

Amina Siječić Selimović er postdoktor ved UiK, ph.d UiO. Forskningsområder er islam, kjønn, og religion og religion og etikk i skolen.

gjort kan bidra til andregjøring av muslimer og islam, samt hvordan fremstillingen av muslimer og islam ofte er gjort med utgangspunkt i en diskursiv forståelse av norsk normativitet. Artikkelenes mål er å bidra til å styrke barnehagelæreres leserkyn-dighet eller barnebok-litterasitet ved å tilby verktøy for kritisk lesning innenfor rammene av et mangfoldsfellesskap (Lund 2022).

Presentasjon av bokserien

De fiktive barnehagebarna Karsten og Petra ble presentert for det norske publikum i boken *Karsten får ikke sove* (fordi han skal starte i barnehagen) i oktober 1992. De tre første bøkene, som alle omhandler det å starte og å gå i barnehagen, ble gitt ut sammen og er fremdeles i salg. Utgitt på Cappelen Damm, ble *Karsten og Petra* raskt en populær bildebokserie for barn i barnehagealderen, og i dag består bokserien av over tretti bøker. Bøkene er populære i norske barnehager (Bjorvand et al. 2025, 35) og er en internasjonal suksess som utkommer på flere språk.² Bokserien har i tillegg blitt adaptert til TV-serie, film og teater. Antall bøker i serien, filmatiseringen, og diverse andre bearbejdelser av historiene understreker seriens popularitet blant de yngste barna.

På Cappelen Damms nettside der Karsten- og Petra-universet presenteres kan vi lese at bøkene handler om vennskap og lek, utforskning og reise, mestrings og lærdom, men også tannlege- og sykehusbesøk. I noen av bøkene er kun en av hovedpersonene i sentrum, som i *Karsten får ikke sove* eller *Petra får besøk*, men oftest står Karsten og Petra sammen i situasjonene som presenteres. Bøkene publiseres i mange versjoner, både som innbundet, e-bøker og lydbøker. De varierer i liten grad når det kommer til lengde, og er ofte på rundt 30 sider, sjeldent over 50 sider.

I bokserien er det tre bøker, som tematiserer høytider. I tillegg til boken som analyseres i denne artikkelen inkluderer de *Karsten og Petra har Lucia-fest*, utkommet i 1993, og er dermed en av de første bøkene i serien, og *Karsten og Petra har juleselskap*, utgitt i 2023.

² <https://cappelendamm.no/boker/barneboker/bildeboker/karsten-og-petra>

Karsten og Petra feirer id

Karsten og Petra feirer id utkom i mars 2024, og sammenfalt dermed med ramadan det året og id eller eid som det året ble feiret fra 10. april. Boken er tegnet i samme stil som alle de andre bøkene, og utkom som innbundet, e-bok og lydbok. Boka handler om at Karsten og Petra har fått en ny venn som har startet i barnehagen, Adil. Adil har røtter fra Pakistan og kommer fra en muslimsk familie. Bokas scener er satt til bussen, barnehagen, hjemme hos Karsten, hjemme hos Adil, og hjemme hos Petra. Handlingen er stort sett fortalt fra Karsten og Petras synsvinkel, med unntak fra sidene 16-18 der synsvinkelen skifter til Adil.

Som empirisk materiale kan *Karsten og Petra feirer id* dermed plasseres inn i en “non-muslim Islam”-diskurs (Petersen & Ackfeldt 2025, 10-11). Non-muslim Islam refererer til islam produsert av individer eller grupper som ikke er muslimer, for andre formål enn tilbedelse av Allah – for eksempel identitetsdannelse, politikk, estetikk, fortellinger eller kulturell produksjon (Petersen & Ackfeldt 2023). Studier i Danmark har vist hvordan ikke-muslimsk forståelse av islam både kan produsere forestillinger om dansk identitet og av den muslimske andre, samt hvordan dette foregår som en symbiotisk prosess (Jacobsen 2025). Vi vil gjennom vår analyse av *Karsten og Petra feirer id* vise hvordan konstruksjoner av norskhet og den muslimske andre også inngår i en gjensidig prosess, og hva som kjennetegner denne gjensidigheten.

Kontekstualisering

De senere årene har det vært en økning i barnebøker som fokuserer på tematikk knyttet til mangfold, og *Karsten og Petra feirer id* kan leses som en respons på etterspørselen etter barnelitteratur som løfter ulike perspektiver og utfordrer normative forestillinger knyttet til for eksempel etnisitet, religion og kjønn. Salamatu Winningah er forlegger og grunnlegger av forlaget Bedrevi, som har som visjon å styrke det kulturelle mangfoldet i den norske barnelitteraturen. Winnigah har selv erfaring med hvordan det ofte er de gamle, klassiske barnebøkene som benyttes, og peker på en utfordring i norske barnehager: “De arver bøker som er skrevet på en tid der samfunnet var veldig an-

nerledes. Vi trenger rett og slett flere bøker som speiler samfunnet vårt slik det er i dag. Der tror jeg vi har en jobb å gjøre” (siteret i Løkås, 2021). Winningahs posisjon støttes av forskning. I en nasjonal kartleggingsstudie svarte 1192 pedagogiske ledere blant annet på hvilke bøker som leses i barnehagen, og hvorfor. Karsten og Petra-bøkene var nummer seks av de topp ti mest leste bøkene, hvor 9% av respondentene oppgav at de hadde lest bøker fra dette universet den siste måneden (Bjorvand et al. 2025, 35). Forskerne peker på at de finner bredde og variasjon i bokutvalg i barnehagene, men at eldre bøker og serier går igjen, og at barnehagelæreren derfor har et viktig ansvar for å tilby et mangfold av bøker i barnehagen. Denne studien kan sies å være et pionerarbeid, da vi inntil nå har visst relativt lite om bokutvalget i norske barnehager. Likevel påpeker Khateeb at “norsk barnelitteratur har tradisjonelt fremstilt norske og hvite barn” og at dette fortsatt er den dominerende tendensen til tross for at mangfoldet i litteraturen gradvis blir bredere (2022, 319). I tillegg har Bustos pekt på hvordan barnebøker både kan fungere normaliserende og diskriminerende i barnehagen (2011, 164), ved at barn med majoritetsbakgrunn ofte møter identitetsbekreftelse gjennom barnebøker og at barnebøker kan videreføre stereotypier av marginaliserte grupper. Bustos peker på at det også ligger et potensiale i å bruke barnebøker som utgangspunkt for kritisk refleksjon rundt egen pedagogisk praksis (2011, 159). Ved å reflektere over hvilke perspektiver som fremmes og ikke fremmes i barnebøker, kan barnehagelærere bruke bøker som en samtalestarter for hvordan man jobber med mangfold i barnegruppa.

For å kunne si noe om hvordan den muslimske andre konstrueres i *Karsten og Petra feirer id* er det nødvendig å si noe om hvordan vi forstår prosesser som kan skape andregjøring, rasialisering, samt hvordan hegemoniske forståelser av norskhet og ikke-norskhet reproduseres relasjonelt og diskursivt. For å pakke ut disse begrepene er det nødvendig å si noe om den norske diskursen knyttet til rasisme. Norge har tradisjonelt sett vært fremstilt som «annerledeslandet», bygget på demokrati og solidaritet, eksportør av verdier som likestilling, og selvsagt rolle som fredsmekler (Gullestad 2002, 2004, 2005; Harlap & Riese 2023). Innenfor disse rammene har såkalt «farge-unnavikelse» (Annamma et al. 2017), og eksepsjonalisme blitt bærende for norsk selvforståelse (Ramirez & Lyså 2024). Det har vært pekt på hvordan dette innebærer at samtaler om rasisme og «rase»

tauslegges, samtidig som rasismen får gode vekstvilkår (Svendsen 2014). Et slags trippelparadoks som er integrert i den norske eksepsjonalismen og fargeunnavvikelsen er hvordan begrepet «rase» er tabubelagt og tauslagt, på samme tid som rasisme og rasialiseringsprosesser fører til diskriminering, som igjen underkommuniseres, unngås, eller avvises (Ramirez & Lyså 2024; Svendsen 2014). Diskusjoner rundt rasisme er viktig fordi forskning viser at muslimer i Norge er særlig utsatt for rasisme (se for eksempel Banafsheh et al. 2021; Baugerud 2025; Dalen et al. 2024; Moe 2022; Moe & Døving 2022), også i mange norske barnehager (Bjørnaas 2025). Barn med muslimsk bakgrunn kan være ekstra utsatt (Iversen & Iversen forthcoming/2026). Derfor er det viktig at barnehagelærere besitter kunnskap om mangfold i det norske samfunnet og hvordan muslimer ofte representeres.

Som pioner på feltet viste Marianne Gullestad allerede i 2002 hvordan en forestilt likhet er en del av den norske selvforståelsen, og hvordan sosiale konstruksjoner av «norskhet» og «det norske» må forstås innenfor dette egalitærhetsrammeverket (Gullestad 2002, 2006). Nyere empirisk forskning har vist hvordan disse likhetskonsruksjonene blir ytterligere problematiske, da nasjonskategori og hudfarge ofte blandes sammen eller erstatter hverandre (Führer 2021), og lys hudfarge koder for ikke-religiøs. Sagt med andre ord: hvit koder for norsk/sekulær/kristen (Vassenden & Andersson 2011; Führer 2021; Baugerud 2022).

Siden begynnelsen av 1970 tallet har muslimer kommet til Norge i flere bølger, blant annet gjennom arbeidsinnvandring og som asylsøkere. Når det gjelder arbeidsinnvandringen har de fleste bakgrunn fra Pakistan, og til dels Tyrkia og Marokko (Jacobsen 2011), men i dag har muslimer i Norge bakgrunn fra mange land i Europa, Asia og Afrika. Samtidig har nå flere generasjoner av muslimer oppvokst i landet begynt å sette sitt preg på religiøs tro og praksis, og holdninger til medborgerskap. Slik sett er den muslimske befolkningen i Norge mangfoldig både med tanke på nasjonale røtter, religiøs bakgrunn og kulturell bakgrunn. Dette mangfoldet må tematiseres når barnebøker brukes i didaktisk arbeid i barnehagen. Vi vil argumentere for at mange barn med muslimsk bakgrunn ikke nødvendigvis vil kjenne seg så godt igjen i fortellingen i *Karsten og Petra feirer id.* Vi vil understreke at dette i seg selv ikke trenger være problematisk, men det er viktig at barnehagelærere kan identifisere uten-

fraperspektiv som i stor grad preger teksten og bruke dette som et utgangspunkt for samtale med barna om id feiringen.

Marianne Gullestad viste hvordan det i Norge har vært en tendens til å tenke at for å oppnå likhet er det nødvendig «å gjøre lik». Ramirez og Lyså (2024) peker på et kulturelt paradoks knyttet til dette, og stiller det betimelige spørsmålet: «Hvis likeverdighet forstås som likhet og egalitær individualisme krever at streben etter likhet blir stor og forskjellene tones ned, hvordan inkluderes etnisk, kulturell og religiøs forskjellighet og annerledeshet i Norge?» (Ramirez & Lyså 2024, 16). På samme måte viser Ragnhild Laird Iversen i sin doktorgradsavhandling hvordan religion (som ikke er kristendom) nedtones i barnehagen, tilsynelatende for å unngå andregjøring og eksotifisering (2024). Vi vil undersøke dette nærmere i den kommende diskusjonen av *Karsten og Petra feirer id*, hvor vi peker på hvordan likhetsfellesskap i barnehagen bygger på nettopp en slik antagelse av at likeverd krever likhet. Ved å engasjere Lunds mangfoldsfellesskap ønsker vi å vise hvordan arbeid med mangfold både krever kunnskap, refleksivitet, samt en vilje til å dyrke mangfold som normaltilstanden og ikke som unntaket eller det som må «gjøres likt».

Karsten og Petra-serien har tidligere høstet kritikk av barnehagelærere for lite mangfold og normative fremstillinger (Kristoffersen & Bjaberg 2022). Vår gjennomgang av bokserien viser at den er relativt homogen med tanke på hudfarge og religion. Boken *Karsten og Petra feirer id* skiller seg i så måte fra de øvrige bøkene i serien med tanke på at her løftes mangfold som tematikk, og tekst og bilder gjenspeiler mangfold i religioner og hudfarger. Barnebøker vil med nødvendighet måtte inneholde noen utvalg og forenklinger. Da er det særlig viktig at barnehagelærere innehar kompetanse til å bruke bøker på en kritisk og hensiktsmessig måte, for eksempel i samhandling og samtaler med barna i barnehagen. Vi vil i denne artikkelen bidra med verktøy for å kunne utvikle nettopp en slik bevisst, kritisk leserkompetanse eller barnebok-litterasitet for barnehagelærere.

Rammeplanen, høytider, og barnebøker som pedagogisk ressurs

Ifølge Rammeplanen for barnehagen skal «barna få kjennskap til fortellinger, tradisjoner, verdier og høytider i ulike religioner

og livssyn og erfaringer med at kulturelle uttrykk har egenverdi» (2017, 54-5), og personalet skal «gi barna kjennskap til og markere merkedager, høytider og tradisjoner i den kristne kulturarven og andre religioner og livssyn som er representert i barnehagen» (2017, 55). I tillegg til dette er det verdt å merke seg at arbeid med fagområdet Etikk, religion og filosofi (ERF) skal bidra til utvikling av verdier som respekt og toleranse, samt at barna «forstår verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap» (2017, 55). Tidligere forskning har vist hvordan fagområdet ERF arbeides lite med i norske barnehager (Gulbrandsen & Eliassen 2013; Kunnskapsdepartementet 2018; Winsvold & Gulbrandsen 2009; Østrem et al. 2009), og barnehagelærere og ansatte i barnehagen gir uttrykk for at religion er et vanskelig tema. Noen oppgir kunnskapsmangel som årsaken til at det arbeides lite med ERF (Toft & Rosland 2017), mens andre hevder at frykten for å si noe feil eller «trække noen på tærne» fører til at ERF bortprioriteres (Thun et al. 2023). Flere studier som har undersøkt høytidsmarkeringer i norske barnehager finner at det i all hovedsak er kristne høytider som markeres (Fauske 2012; Toft & Rosland 2017), men det skal også nevnes at forskning på religion i norske barnehagen beskjeden (Hovdelien 2018; Iversen 2024). Det eksisterer med andre ord en diskrepans mellom rammeplanens krav og forespeilinger og praksis i barnehagen.

Professor emerita i litteraturredaktikk, Rudine Sims Bishop, lanserte i 1990 teorien om hvordan barnelitteratur kan fungere som speil, vinduer, og skyvedører i glass. Barnebøker fungerer som *speil* når barn kan se seg selv representert, som *vinduer* når de får innblikk i andres erfaringer, og som *skyvedører i glass* som gjør det mulig å tre inn i andres verdener og utvide perspektivene sine. Bishop fremhevet hvor skadelig manglende representasjon kan være: “When children cannot find themselves reflected in the books they read, or when the images they see are distorted, negative, or laughable, they learn a powerful lesson about how they are devalued in the society of which they are a part” (Bishop 1990, digital utgave fra 2015). I tillegg vektlegger Bishop hvordan liten grad av mangfold i barnebøker også slår negativt ut for barn med majoritetsbakgrunn, som mister muligheten til å utvikle forståelse og empati for andres livserfaringer. I barnehagen er barnebøker en sentral kunnskapskilde og en viktig pedagogisk og didaktisk ressurs, særlig i arbeidet med høytidsmarkeringer. Bustos påpeker også at barnebøker kan bidra til å konstruere både muligheter og begrensninger for

barns subjektskaping gjennom å både kunne speile seg selv og få vinduer ut til verden (Bustos 2011, 163). Nettopp derfor er det avgjørende å både fremme barnebøker som rommer mangfold, og å utvikle gode lesestrategier og verktøy som støtter barnehagelæreres arbeid med denne litteraturen.

Andregjøring

Begrepet andregjøring er utviklet gjennom post- og dekolonial forskning og tekning, og kan tilskrives en rekke teoretikere (Bhabha 1994; Fanon 1952/2008; Mignolo 2009; Quijano 2000; Said 1978; Spivak 1988). Post- og dekoloniale studier viser hvordan «Vesten» konstruerer «de andre» gjennom sitt blikk. Et sentralt konsept er orientalisme, utviklet av Edward Said (1978). I sitt banebrytende verk fra 1978 argumenterte Said for hvordan Vesten konstruerte Orienten som sin negative refleksjon. Vesten var moderne, sekulær, demokratisk, og fornuftig, mens Orienten var religiøs, fanatisk, barbarisk, og eksotisk. Sentralt i den post- og dekoloniale litteraturen er hvordan andregjøring og dehumanisering var sentrale argument og drivkrefter i den europeiske kolonialismen. Leila Ahmed (1992, 152, 243) har for eksempel vist hvordan britiske kolonister gjennom referanser til hijab fremstilte muslimer som religiøst og kulturelt underlegne. I denne artikkelen vil vi blant annet se på hvordan andregjøring kan foregå gjennom forenkling av religion og religiøs praksis basert på stereotypier. Vår bruk av begrepet bygger på Saims forståelse av andregjøring som et resultat av et vestlig blikk og maktasymmetrier, og vi undersøker hvordan konstruksjoner av «muslimskhet» og «norskhet» produseres gjennom slike blikk. Ved å anlegge et postkolonialt perspektiv legger vi til grunn at

forestillinger om makt og kulturforskjeller overføres gjennom litteratur og andre kulturelle uttrykk. En konsekvens er at litteratur, og samtalen rundt den, kan reproducere negative antagelser om det ukjente i stedet for å utvikle meningsfulle refleksjoner som kan lede til innsikt og kunnskap (Khateeb 2022, 238).

Det er dokumentert både gjennom forskning og personlige beretninger at det foreligger en diskrepans mellom hvordan en stor del av den norske befolkningen oppfatter seg selv som norsk,

men erfarer at andre ikke oppfatter dem som norske (Friberg 2021; Naveen 2022). Forskning har vist at muslimer er særlig utsatt for denne type andregjørende prosesser (Baugerud 2025), og muslimer og islam brukes ofte for å konstruere skillelinjer for hva som anses som norsk og ikke-norsk (Bangstad 2015; Bangstad & Helland 2019; Døving 2015). I den kommende analysen av *Karsten og Petra feirer id* vil vi undersøke spenningsfeltet som oppstår når islam og muslimer inkorporeres i en forestilt norskhet med fokus på likhet (Gullestad 2002), samt hvordan dette potensielt kan innebære andregjøring av muslimer og islam.

En rekke læreverk knyttet til religion og livssyn i barnehagen refererer, på noe ulikt vis, til hvordan Norge kulturelt sett er et kristent land (Eidhamar 2019; Hovdelien et al. 2024; Sødal 2018; Winje 2010). Historisk sett har Norge vært et kristent land i den forstand at majoritetsandelen av befolkningen var kristne, og ifølge Statistisk sentralbyrå har Den norske kirke pr. 2020 3 449 013 medlemmer (SSB 2025). Kristendommen fungerer på mange måter som det Andreassen kaller «et felles nasjonalt narrativ» (2020, 357), og fremstår derfor i mange sammenhenger som en normativ fortelling om som hva er «det norske», selv om det religiøse aspektet er nedtonet (Iversen 2024, 71). I Sverige har denne formen for kristendom-representasjon blitt sammenlignet med *marinade* (Berglund 2013, 181), og i Norge som *stillas* (Baugerud 2023, 142). Formålsparagrafen til barnehagen kan også sies å gi en særlig forrang til kristendommen som religion, hvor det heter at «Barnehagen skal bygge på grunnleggende verdier i kristen og humanistisk arv og tradisjon». ³ Det har tidligere vært argumentert for at tilsynelatende sekulære og/eller nøytrale praksiser i Norge kan forstås som kristent-sekulære (Andreassen 2020, 355-6; Baugerud 2023, 141), i den forstand at religiøse praksiser ikke er fraværende i offentlige rom og institusjoner. Videre har det vært påpekt at noen former for religiøsitet og religiøs synlighet er mer akseptert enn andre (Baugerud 2022, 16; Schmidt 2010, 201). Et slikt kristent-sekulært perspektiv er også beskrevet av Thun, Onsrud og Sund, som har vist hvordan barnehagepersonale nedtoner religiøse aspekter ved kirkebesøk i regi av barnehagen, og isteden vektlegger tradisjon og allmennmenneskelige dimensjoner ved ekskursjon til kirka (Thun et al. 2023).

Dersom vi kobler et rasialiseringsperspektiv på fortellingene om hva som er «det norske», har studier vist hvordan nasjonsskategorier forveksles med hudfarge (Führer 2021) samt at hvit hudfarge koder for ikke-religiøs/kristen/sekulær (Baugerud

3 Det er viktig å påpeke at det eksisterer en faglig diskusjon og uenighet knyttet til hvorvidt dagens gjeldende ordlyd i formålsparagrafen gir forrang til kristendom eller visker ut kristendommens rolle i dagens Norge (for ulike posisjoner se: Breidlid 2012; Hovdelien 2017; Thoresen 2016).

2022; Vassenden & Andersson 2011). Slike problemstillinger kan også være aktuelle for studiet av hvordan religioner omtales og representeres i barnehager. Ragnhild Laird Iversen har vist hvordan barnehagebarn kan trekke koblinger mellom den kristen-sekulære julefeiringen og oppfattelsen av norskhet, i motsetning til id-feiringen som noen av barna forbandt med en ikke-norsk nasjonal bakgrunn og ikke-hvithet (2023a). Iversen har også vist hvordan kristendommen ofte fungerer som utgangspunkt for sammenligning med islam i barnehagen, ved for eksempel å peke på at kristne går i kirka og muslimer i moskéen (2021, 198), at kristne feirer jul og muslimer feirer id (2023b), eller at et muslimsk barn omtalte moskéen som «pakistan-kirka» (2024, 75). Inntrykket av at kristendommen fungerer som et utgangspunkt for sammenlikninger, trekkes også frem av Bratsvedal som i en studie viser hvordan barnehagelærerstudenter opplever at kristendommen tolkes som en mal for hvordan religion skal behandles i barnehagen (Bratsvedal 2025, 89). Hun peker på hvordan dette både er problematisk med tanke på at kristendommen potensielt kan fremstå som en fasit på hva religion er, samt at dette ikke vil være gjenkjennbart for det mangfoldet av barn og familier som er tilknyttet barnehagen (2025, 90). Disse mekanismene, hvor kristendom fremstår som et nøytralt utgangspunkt for sammenligning og fremstilling av andre religioner, kan illustreres gjennom metaforen om et prisme: Kristendommen er prismet som islam og muslimske praksiser spaltes gjennom. Senere vil vi undersøke hvordan dette knytter an til det vi kaller «norskvasking».

Ulike fellesskap i barnehagen

Rammeplanens betoning av verdier som respekt og toleranse, samt anerkjennelsen av egenverdien i å leve sammen i et mangfoldig samfunn kan leses inn i Hilde Birgitte Hjertager Lunds tre typologier knyttet til ulike barnehagefellesskap: likhetsfellesskap, ulikhetsfellesskap, og mangfoldsfellesskap (Lund 2022). I analysens siste del vil vi benytte Lunds typologi som et analytisk rammeverk, hvor vi vil argumentere for at *Karsten* og *Petra feirer id* legger grunnlaget for utvikling av både likhetsfellesskap og ulikhetsfellesskap, og vi vil peke på hvilke muligheter boka gir for å bygge mangfoldsfellesskap i barnehagen.

Lunds kvalitative studie undersøker blant annet pedagogiske

lederes forståelse og konstruksjoner av kulturelt mangfold, og finner at de pedagogiske ledernes mangfoldskonstruksjoner kan inndeles i ulikhet, likhet og anerkjennelse. Disse kategoriene danner utgangspunkt for Lunds tredelte fellesskapstypologi. Ifølge Lund preges *likhetsfellesskapet* av tankegangen om at «her er alle like», og fokuset er på enkeltbarnet eller individet (2022, 157). Dette må ses i nær sammenheng med nasjonalistiske konstruksjoner av norsk likhet og likestilling (Gullestad 2002) hvor integrering historisk sett har vært synonymt med assimilering. Lund peker på hvordan et hyperfokus på likhet kan føre til neglisjering av barn og foreldres religiøse og kulturelle bakgrunn, som hun skriver inn i en såkalt «fargeblind» diskurs (2022, 158). Spørsmålet vi må stille oss når det kommer til likhetsfellesskap er hvilke normer og tattfor-gittheter denne likheten er tuftet på. Sara Ahmed argumenterer for hvordan en virkelighet, i dette tilfellet likhetsfellesskapet, blir til tatt-for-gitte verdier og verdensanskuelser ved at de oppfattes å utgjøre selve bakgrunnen for menneskelig handling (2012, 21). Sett fra en annen vinkel, forklarer Judith Butler hvordan mennesker nettopp ikke er upåvirket av slike bakgrunner da kropp og verden alltid er uløselig knyttet sammen (2022, 11). Gjennom en dekolonial og fenomenologisk kritisk linse mener vi det er mulig å hevde at likhetsfellesskapets verdier om «likhet» er sentrert rundt et majoritetsnorsk (og hvitt) «felles» utgangspunkt hvor kulturelle, religiøse og etniske uttrykk som bryter med denne norske normativiteten usynliggjøres.

Ulikhetsfellesskapet kjennetegnes i Lunds materiale av at foreldre og barn med minoritetsbakgrunn omtales som «de», «de andre», «minoritetene», og lignende (2022, 158). I ulikhetsfellesskap betegnes etniske minoriteter ut fra feil, mangler og forskjeller, og «godt foreldreskap» måles ut fra en norm om «norsk foreldreskap» (2022, 159). I materialet som avdekker ulikhetsfellesskap var tendensen at de pedagogiske lederne snakket *til* og *om* etniske minoriteter (2022, 160). I motsetning til likhetsfellesskapet er dette mer eksplisitt uttalt i ulikhetsfellesskapet, men vi kan likevel observere hvordan hegemoniske narrativer og konstruksjoner av norskhet underbygger både likhets- og ulikhetsfellesskapet.

Til slutt er mangfoldsfellesskapet preget av verdier som raushet, anerkjennelse, og inkludering (Lund 2022, 161). Her utgjør mangfold en ønsket normaltilstand. Med andre ord: det som er tatt for gitt som en bakgrunn er mangfold. Innenfor dette

mangfoldsfellesskapet finner Lund også et mye større rom for diskusjon og uenighet (Ibid.), samt mulighet for å stille kritiske spørsmål (Ibid., 162). Vi kan kanskje si at barnehagene som preges av mangfoldsfellesskap i høy grad realiserer rammeplanens krav om at barna “forstår verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap” (KD 2017, 55).

Posisjonering

Vi forstår posisjoneringsbegrepet som et grunnleggende epistemologisk premiss for hvordan kunnskap blir til. Vi tilskriver oss en dekolonial, feminist-kritisk vitenskapsteoretisk tradisjon i vår anvendelse av begrepet, i den forstand at vi er opptatt av å synliggjøre normative og hegemoniske tatt-for-gittheter knytta til maktbærende diskurser (Haraway 1988; Harding 1991; Collins 2000). Vårt vitenskapsteoretiske utgangspunkt er altså at all kunnskap er posisjonert og kroppslig situert, og at et såkalt nøytralt, objektivt blikk har gjennom vestlig vitenskapshistorie i all betydning vært et hvitt, mannlig perspektiv (Hoel 2025, 374). Når vi i det følgende posisjonerer oss, gjør vi det både for å tydeliggjøre det epistemologiske grunnlaget for analysen vår, men også for å modellere hvordan posisjonering kan fungere som et sentralt verktøy i barnehagelæreres kritiske lesning av barnebøker.

Amina Siječić Selimović er utdannet lektor innenfor religion og engelsk og har jobbet en rekke år i skolen. Jeg har en doktorgrad i islamsk feminist teologi, og har hele mitt utdanningsløp jobbet tverrfaglig og profesjonsnært. Jeg har selv minoritetsbakgrunn, og erfaring med hvordan stereotypier, karikaturer og dominerende narrativer av islam og muslimer preger hvordan andre oppfatter meg og hvordan kunnskap om muslimer reproducerer fordommer. Jeg har erfaring med å ikke være muslimsk nok, og å ikke være norsk nok. Jeg har erfaring med å ikke være hvit nok og å ikke være nok utlending. Disse perspektivene er uløselig knyttet til hvordan jeg leser, oppfatter, forstår og produserer kunnskap.

Tonje Baugerud er utdannet religionsviter med fagbakgrunn i religion og etikk, norsk, pedagogikk og didaktikk, og har en doktorgrad i religionsvitenskap. Jeg er en hvit,⁴ norskfødt cis-kvinne, uten synlige religiøse symboler, og jeg har vokst opp i et middelklassehjem med to hvite foreldre. Gjennom livet har min kropp i liten grad blitt utfordret eller tolket som avvikende, far-

4 Når jeg, Tonje, skriver at jeg er hvit så er dette innenfor en forståelse av hudfarge og “rase” som en sosial konstruksjon (Ahmed 2006, 111-12).

lig, eller fremmed. Dette har gitt meg både bevisst og ubevisst erfaring med hvite privilegier, og en kroppslig forståelse av hvordan normativitet virker. Min lesning og tolkning av *Karsten og Petra feirer id* er nødvendigvis preget av min kroppslig levde erfaring som en del av en privilegiet majoritet, og selv om jeg etterstreber å forholde meg refleksivt til dette vil jeg utvilsomt ha blindsoner.

Konstruksjoner av den muslimske andre

I det følgende vil vi analysere hvordan ulike konstruksjoner av «den muslimske andre» reproduseres i *Karsten og Petra feirer id*. Materialet som analyseres er tekst og illustrasjoner i boka, og vi gjennomfører en kritisk dekolonial analyse med utgangspunkt i det teoretiske rammeverket presentert over. I boken er det i hovedsak Karsten og Petras opplevelse vi får presentert. De er protagonistene som handler og opplever. Det er også de som introduserer Adil for leserne. På forsidebildet kan vi se tre barn: Petra til venstre med blondt hår og hvit hud, en lilla kjole og lilla sko, Adil i midten med svart hår og melaninrik hud ikledd det vi kan tolke som tradisjonelle pakistanske klær og spisse sko med en lett oppoverbøyd bue foran, og Karsten til høyre med rødt hår, hvit hud, jeans, blå skjorte og blå vest.⁵ Barna er plassert foran det vi må anta er et id-måltid, og over langbordet henger det ulike stjerner, halvmåner og lykter. Kosedyrene til Petra og Karsten, Frøken kanin og Løveungen, er plassert henholdsvis helt til venstre og høyre på forsidebildet.

Allerede ved å undersøke coveret til boka kan vi finne interessante koblinger til konstruksjoner av den muslimske andre. For det første er det som nevnt Karsten og Petra som *feirer id*. Her utgjør Karsten og Petra de handlende agentene som *gjør noe, de feirer id*. Adil er ikke nevnt ved navn, denne informasjonen får vi på side 1. Adil smiler mot leseren, mens Petra og Karsten ser smilende på Adil og signaliserer dermed til betrakteren at man skal se på Adil. Den visuelle fremstillingen kan tolkes som en iscenesettelse av den muslimske andre. Karsten og Petra er fremstilt med hvit hud, blondt og rødlig hår. Som vi har sett viser forskning at i en norsk kontekst koder ofte hvit hud for norsk (Führer 2021) og sekulær/ikke-religiøs (Vassenden & Andersson 2011). Adil er fremstilt med melaninrik hud, og klesantrekket hans kan tolkes som tradisjonelle pakistanske klær.

5 Gjennom en kjønnskritisk linse er det et betydelig poeng at Petra er kledd i rosa og Karsten i blått. Genustest.no er en nordisk nettside utviklet for å fremme likestilling i barnelitteratur og barnehager. Gjennom nettsidens digitale verktøy får en mulighet til å undersøke hvorvidt en konkret barnebok bidrar til å bekrefte eller utfordre tradisjonelle kjønnsnormer. Basert på denne gjennomgangen av *Karsten og Petra feirer id* vil vår anbefaling være å utvikle et lignende analyseverktøy for religiøs og etnisk mangfold, og dermed kunne skjerpe og utvikle barnehagelæreres barneboklitterat.

Det er viktig å understreke at til tross for at noen bruker slike klær og sko i forbindelse med id-feiring, er dette langt fra tilfellet for alle, og fremstillingen representerer således en forenkling. Videre er Adil gjennomgående kledd i grønt, en farge som i mange sammenhenger symboliserer og kobles til islam. Han er grønnkledd på forsidebilde, og ellers i bokens illustrasjoner, alt fra inneklær i barnehagen, uteklær, og penklær ved id-feiringen. Dette kan tolkes som et visuelt uttrykk for hvordan Adil fremstilles som representant for islam. Stjernene, halvmånene, og lyktene som pryder bokens øvre halvdel kan på den ene siden tolkes som typisk ramadanpynt som mange muslimer benytter seg av. På den andre siden kan disse også leses som visuelle markører for “det muslimske”, og i forlengelse av dette, “det orientalistiske”. Dette gjenspeiler en illustrasjonstradisjon som har røtter i vestlig representasjon av “orienten”, hvor slike symboler er fremtredende (dette gjelder også Adils sko) (Chaouch 2011; Skovgaard-Petersen 2020). Dersom vi kobler dette sammen med tittelens utforming og barnas plassering, som indikerer Karsten og Petra som de handlende agentene, er det mulig å tolke bokens cover som en delvis stereotypisk reproduksjon av “den muslimske andre”.

Innledningsvis i boka kan vi lese at Adil og familien nettopp har flyttet til området, og at Adil derfor er ny i barnehagen til Petra og Karsten. Adil er dermed både ny og annerledes i form av at han og familien kommer utenfra som tilflyttere, og i form av ulikhet i språk, etnisitet, klær, religion, og som vi senere skal se, mat, musikk, og tradisjoner. Id-feiringen plasseres i en spesi- fikk kulturell kontekst uten å nevne at andre muslimer feirer på andre måter. Til tross for at barnebokforfatterne som nevnt nødvendigvis må foreta forenklinger, kan dette bidra til en endimensjonal og stereotypisk fremstilling av norske muslimer. Adil, som her skal representere det muslimske barnet, presenteres som den med familien som kommer utenfra Norge og dermed representant for den kulturelle og religiøse andre. Islam og muslimer blir her konstruert som noe og noen som kommer utenfra, som for eksempel på side 16, hvor vi kan lese at moren til Adil ikke får kjøpt alt hun trenger (som krydder) på Nærmaten. I seg selv er dette ikke en overraskende fortelling da de fleste muslimer som bor i Norge har *røtter* fra andre land. Samtidig skaper fortellingen et skille mellom det norske og det andre, det som er annerledes i Norge. Dette understrekes ytterligere ved at fortellingen drives fremover av det Karsten og Petra observerer ut-

spille seg foran deres øyne. Adil og familien hans formes dermed gjennom et hvitt, majoritetsblikk. Videre kan vi observere hvordan Adil og familien hans konstrueres gjennom et majoritetsblikk via spørsmålene som barna stiller: “Går de uten mat i en hel måned?” (Petra til Adil, s. 12), “Ikke en tyggis engang?” (Karsten til Adil, s. 12), “Hvorfor sier *muslimene* at det er ramadan-måned nå?” (Karsten til Siri, s. 15, vår utheving), “De har en annen kalender enn oss” (Siri til Karsten s. 15, vår utheving). På samme måte kan vi lese om hvordan Karsten og Petra opplever id-måltidet hjemme hos familien til Adil: «Her er all slags mat. Karsten og Petra vet ikke hva det heter, alt sammen (...) “Karsten og Petra prøver forsiktig å smake” (s. 21). Til tross for at kylling tikka, nanbrød, sheek kebab, og mango lassi er ukjent mat for mange barn vil det samtidig være godt kjent for mange barn i Norge. Likevel understrekes annerledesheten her både ved at navnet på matrettene er satt i kursiv, samt hvordan Karsten og Petra svært forsiktig smaker på maten.

På side 27 og 28 finner vi en dobbeltsidig illustrasjon av Adils tante og bestefar. Fremstillingen kan i likhet med cover-dekoren sies å henspille på en vestlig, karikert versjon av muslimske praksiser (Skovgaard-Petersen 2020). Bakgrunnen er svart, fra taket henger det lykter og lamper av samme typen som på forsidebildet, og bestefaren og tanten sitter på gulvet på store puter med bena i kryss. Begge er iført det som kan tolkes som tradisjonelle pakistanske klær, og bestefaren til Adil spiller på et harmonium. Igjen er Karsten og Petra i publikum, og både gjennom tekst og bilde konstrueres scenen foran oss. Her er det mulig å stille spørsmål både ved hvor representativt dette er for id-feiring hos norske muslimer, og hvor mange barnehagebarn med muslimsk bakgrunn vil kjenne seg igjen i denne typen fremstilling av id-feiring?

Fremstillingen av ramadan og fasten

Ramadan knyttes i boken til fasten og til id-feiringen, som begge er sentrale deler av høytiden id al-fitr. Det fortelles at Koranen ble åpenbart for profeten Muhammad under måneden ramadan, og at voksne muslimer under fasten verken spiser eller drikker på dagtid. Disse forklaringene synliggjør religiøse aspekter, men gir liten plass til ramadan som helhetlig praksis og sosial erfaring, som at ramadan for mange er en høytid fylt av

fellesskap, måltider (suhoor, iftar), almisser, refleksjon, og glede. I stedet beskrives fasten først og fremst som fravær av mat. Adil sier til Karsten og Petra at “hele den lange dagen spiser de (voksne, vår redigering) ingenting” (s. 12). Dette er korrekt, men fremstillingen er preget av et utenfraperspektiv: faste fremstår som et nødvendig onde snarere enn som en meningsfull praksis med kroppslige, sosiale, og spirituelle dimensjoner. Her kunne med fordel iftar, moskébesøk, veldedighet, og dekorasjoner vært tematisert. På den annen side er det ikke alle muslimer som faster. Det å klare å faste en hel måned er et ideal mange etterstreber. Mange muslimer ser det å faste som noe fint og man er stolt dersom man klarer det, gjerne år etter år. Men det å ikke klare det er også en del av ramadanerfaringen.

Inntrykket av at ramadan handler om fravær av mat forsterkes i flere situasjoner som beskrives i boken. Etter barnehagen blir Karsten og Petra med hjem til Adil for å spille fotball. Moren til Adil kommer med kanelboller, hvorpå Petras mamma spør: “Men nå som det blir ramadan, er det vel snart slutt på å lage kanelboller på en stund?”, og Adils mamma svarer “Ja, fasten begynner på mandag” (s. 13). Dette svaret bygger også opp under et bilde av ramadan som hovedsakelig en tid uten mat. Mange muslimer vil tvert imot beskrive ramadan som rik på måltider og godsaker, etter solnedgang. Hva om Adils mamma heller hadde svart: “Klart det blir kanelboller! Hver kveld!”?

Også forholdet mellom barn og faste beskrives snevert. Adil vil gjerne faste, men moren sier det er farlig for barn. Dette kan potensielt forsterke en forestilling om at fasten er noe strengt, krevende, og lite barnevennlig.⁶ Gjennom boken får vi ikke kjennskap til ulike aktiviteter som forbindes med ramadan, verken i barnehagen eller hjemme hos Adil. I motsetning til fremstillingen i *Karsten og Petra feier id* vet vi at barn som vokser opp i muslimske hjem gjerne i tidlig alder er opptatt av fasten, og ønsker å herme etter nære omsorgspersoner ved å for eksempel avstå fra mat i en kort periode på dagen (Eidhamar 2019; Giæver 2017, 2019; Rhedding-Jones et al. 2011). Dette kan dreie seg om å stå over lunsj og heller få et måltid senere, eller å definere noen få minutter av dagen som «fastetid» alt ettersom hvor gamle barna er og i hvilken grad de viser interesse. Giæver (2019) viser i sin studie hvordan barnehagelærere utviser en negativ holdning til barns utprøving av faste i barnehagen. Det er viktig at barnehagelærere innehar kompetanse til å kunne støtte barna i sin utprøving av faste, og dermed vite at fremstillingen i

6 Se også Winjes fremstillinger (2010, 79; 2017, 135-6), og Eidhamar (2019, 90), hvor ramadan fremstilles som henholdsvis noe alvorlig, og at id ikke bør markeres på forhånd som en for eksempel gjør ved jul.

Karsten og Petra feirer id er preget av en mer alvorspreget fremstilling av ramadan.

Om kvelden før id kan vi lese “Endelig kommer kvelden da nymånen dukker frem igjen. Det er den Adil og familien hans har ventet på. Nå vet de at den lange fasten er over” (s. 16). Her er også fokuset rettet mot ramadan som et nødvendig onde: fasten er “lang”, fasten er “endelig” over. Her blir utenfraperspektivet tydelig både i den forstand at fasten presenteres som noe som muslimer tvinger seg gjennom og at en derfor feirer at fasten er over, samt at ramadan forbindes med faste og lite annet. Frem til dette punktet i boka har Adil og muslimer blitt omtalt fra et tredjepersonsperspektiv, men her skifter perspektivet for første gang til Adil. En positiv effekt av dette er at leseren får id presentert fra Adils perspektiv. På den andre siden kan dette litterære grepet også gi inntrykk av at ramadan er både mindre viktig enn id, og dessuten noe en bare må komme seg igjennom.

Til tross for vår kritikk, finnes det flere positive og balanse-
rende aspekter ved denne delen av boken. For eksempel gir moren til Adil på side 14 et relativt utfyllende svar angående de religiøse aspektene ved fasten (s. 14), samt at storesøsteren til Karsten leser høyt fra nettbrettet sitt om at ramadan var den måneden da “Gud ga den hellige boken Koranen til profeten Muhammad og ba ham være sendebud til alle mennesker” (s. 15). Her får leseren innblikk i at ramadan er noe mer enn bare faste og ventetid frem mot id. Vi vil også påpeke at moren til Adil er fremstilt med hijab i settinger hvor hun er ute offentlig, mens på side 16 hvor hun lager mat sammen med Adils far er hun fremstilt uten hijab. På samme side er Adils far fremstilt med forkle mens han rører i en gryte. I tillegg viser illustrasjonene fra id-feiringen kvinner både med og uten hijab. Dette mener vi bidrar til å fremstille muslimer og muslimsk praksis på en realistisk og nyansert måte.

Med kristendom som prisme

I *Karsten og Petra feirer id* sammenlignes islam med kristendommen blant annet når barnehagelærer Randi forklarer likheten mellom de to religionene i samlingsstund:

Kristendom og islam er nokså like hverandre. Begge tror at det bare finnes én Gud. I islam kalles Gud for Allah.

Og begge religionene har en hellig bok, som forteller dem hvordan de bør leve. Vi har Bibelen, muslimene har Koranen. Og begge bøkene sier at det viktigste er at alle mennesker er snille mot hverandre. Men for muslimene er ikke Jesus Guds sønn, de mener han bare var en stor profet og læremester. De har en annen profet og læremester som er enda viktigere, han heter Muhammad (s. 10).⁷

På overflaten presenteres dette som en balansert sammenligning. Samtidig er det viktig å spørre hva som fungerer som rammeverk for sammenligningen. Selv om både Koranen og troen på profeter er grunnleggende i islam, er selve strukturen i sammenstillingen – bok mot bok, profet mot profet – gjenkjennelig fra en kristen majoritetskontekst, hvor Bibelen og Jesus har en særstilling. Dette speiles også i at Jesus omtales som “Guds sønn” uten at det problematiseres, mens Muhammed presenteres som et alternativ, noe som kan leses som en normativ posisjonering. Spørsmålet blir da ikke om sammenligningen er faktisk korrekt innen islamsk teologi, men om hvordan den er diskursivt rammet inn med tanke på hvem som definerer rammene, og hvilke premisser som styrer likhetslogikken. Det er her vi mener det muslimske spaltes gjennom et kristendomsprisme ved at majoritetsperspektivet brukes som utgangspunkt for forklaringen. Dermed spaltes det muslimske gjennom et kristent prisme.

Det interessante for vår analyse er ikke først og fremst om denne sammenligningen er teologisk korrekt, men hvordan det språklige valget bidrar til å signalisere hvem som er innenfor og utenfor det normative “vi”. Tidligere i samlingsstunden sier Randi at «I Norge hører de fleste med til den religionen som heter kristendommen» (s. 9). Dette kan tolkes som at å være norsk er her underforstått å være kristen. Det ligger en implisitt-het i Randis beskrivelse av kristendommen her, jf. “Men for muslimene er ikke Jesus Guds sønn”. Det tas altså for gitt at barna har en forforståelse av at Jesus er Guds sønn, og det er også tydelig at denne forklaringen ikke er rettet mot Adil. Som vi har vist har forskning pekt på hvordan de kristne høytidene ofte får forrang i barnehagens arbeid med høytidsmarkeringer, og det er derfor relevant for barnehagelærere å være bevisst på hvordan kristendommen kan fungere som et prisme.

Når det gjelder omtale av Gud, sies det i samlingsstunden at “I islam kalles Gud for Allah”. Dette kan leses som et forsøk på å forklare forskjellen i begrepsbruk, men uten å eksplisitt si at

7 Som nevnt innledningsvis er det gjort endringer i bokas 2.opplag til: “De kristne har Bibelen, muslimene har Koranen”.

Allah ganske enkelt betyr *Gud* på arabisk. Videre omtales Gud konsekvent som “Gud” i resten av boka. Dette kan tolkes på flere måter. Bruken av «Gud» kan sees som en språklig tilpasning til målgruppen, og/eller som en brobyggende praksis, men også som en illustrasjon av hvordan majoritetsspråket og majoritetsdiskursen rammer inn religiøsiteten.

Norskvasking

Vi har til nå sett på hvordan «den muslimske andre» konstrueres, samt hvordan ramadan og fasten presenteres. Vi har også sett på ulike måter som islam og muslimske praksiser filtreres gjennom et kristendomsprisme. Vi vil argumentere for at fremstillingen av norskhet i boka synes å være tett knyttet til kristendom, og det etableres delvis overlapp mellom nasjonal identitet, religion og visuelle markører som hudfarge. Dette kan gi inntrykk av at hvithet og kristendom fungerer som normative referanser for norskhet, mens melaninrik hud og islam i enkelte sammenhenger fremstår som markører for det ikke-norske. Samtidig er det viktig å understreke at disse sammenkoblingene ikke nødvendigvis er eksplisitte eller universelle, men snarere del av en underliggende diskursiv logikk som kan gjenfinnes både i tekst og bilde. Vår intensjon er ikke å påstå at boka entydig presenterer et monolittisk bilde av norskhet, men å løfte frem hvilke kulturelle koder og assosiasjoner som kan aktiveres i møte med teksten. Med referanse til Marianne Gullestads (2002, 2006) argument knyttet til hvordan likeverd fordrer likhet i en norsk kontekst preget av fargeunnvikelse (Annamma et al. 2017) og hvor religion kan kode for “rase”, – det vil si at religion, særlig islam, i norsk kontekst rasialiseres (Baugerud 2025) – finner vi tendenser til det vi har valgt å kalle «norskvasking». Norskvasking spiller på begreper som “pinkwashing”, “greenwashing”, og “sportswashing”, hvor det er tale om strategiske forsøk på å fremstå som henholdsvis mer progressive, miljøvennlige, eller inkluderende enn det som faktisk er tilfellet. Disse begrepene innebærer vanligvis en form for bevisst manipulering eller omdømmebygging. I motsetning til disse etablerte uttrykkene fordrer ikke norskvasking en intensjon eller hensikt. Slik vi definerer norskvasking her, handler det snarere om en ukritisk og ureflektert fremstilling av islam og muslimske praksiser som på den ene siden overdriver likhet (slik vi skal se un-

der ved Lunds likhetsfellesskap), og på den andre siden overdriver ulikhet (jf. ulikhetsfellesskap). Gjennom norskvasking kan vi observere hvordan muslimske praksiser, som ramadan og id, kan inkorporeres i konstruksjonen av «det norske» ved å spaltes gjennom et kristendomsprisme, samt via andregjøringsmekanismene vi har sett på ovenfor. Dette henger nøye sammen med hvordan et majoritetsblikk former og produserer en konstruert minoritet, som både risikerer å andregjøre og karikere minoriteten, samtidig som minoritetsposisjonen blir hypersynlig (Petersen 2023, 67).

Moskéen er for mange muslimer et sentralt sted knyttet til ramadan og id-feiring. I *Karsten og Petra feirer id* er ingen av scenene satt til moskéen. Det forklares at Adil og familien bor på landet og at det ikke finnes noen moské i nærheten. Vi får også vite at familien er alene om å være muslimer i nærområdet. Boka nevner riktignok at moskéen er “muslimenes gudshus” (s. 18), men vi får ingen videre forklaring på hva en moské er eller hvilken funksjon den har under ramadan eller id-feiringen. Dette kunne vært løst ved å ha inkludert scener fra moskéen enten i forbindelse med ramadan eller knyttet til id-feiringen.

For en del muslimer i Norge som ikke bor i nærheten av en moské, vil fremstillingen i *Karsten og Petra feirer id* oppleves som kjent. I motsetning til fremstillingen av ramadan, er id-feiringen godt beskrevet i tekst og bilde som en sosial og gledesfylt høytid. Allikevel er det helt sentralt for barnehagelærere å være klar over at dette er en forenkling som svært mange barnehagebarn med muslimsk bakgrunn ikke vil kjenne seg igjen i. For det første vil vi fremheve at selv om det finnes en teologisk forankret unntakspraksis som tillater at man kan be id-bønnen hjemme, så kreves det flere voksne tilstede, og dette er et alternativ for spesielle situasjoner og representerer ikke normalen. For det andre vil moskébesøk for svært mange muslimer være en helt grunnleggende erfaring, og fremstillingen i boka kan dermed virke fremmedgjørende på en del barn. Dette kan knyttes til hvordan ikke-muslimsk islam konstrueres og hvordan uriktige forenklinger oppstår (Petersen & Ackfeldt 2025).

Det er dermed relevant og viktig å reflektere over utelatelsen av moskéen i forbindelse med id-bønnen, og videre i didaktisk arbeid i barnehagen være klar over at dette kan være fjernt for mange barn med muslimsk bakgrunn. Valget om å flytte feiringen inn i hjemmet kan tolkes som en pedagogisk forenkling, men det risikerer også å nedtone religiøs praksis i en grad som

svekker representasjonsverdien for barn med muslimsk bakgrunn. Det sentrale spørsmålet er derfor ikke om noen *kan* be hjemme, men hvorfor det rituelle og sosiale fellesskapet ved bønningen er valgt bort til fordel for en individualisert versjon av praksis. Her er det viktig å påpeke at selv om id-bønningen fremstilles som privat og individualisert, så er selve id-feiringen i boka tydelig fremstilt som en sosial praksis. Som vi har vist over er id-feiringen både gjennom bilder og tekst fremstilt som en kollektiv og gledesfylt sammenkomst. En kritisk leserbevissthet hos barnehagelærere vil her innebære både å bli klar over hvilke blindsoner som kan oppstå når islam konstrueres i en barnebok, samt å ha en kritisk bevissthet til sine egne blindsoner som pedagog. Hvilke forutsetninger har jeg som barnehagelærer, med min bakgrunn, til å formidle nyansert og kontekstnært om islam i barnehagen?

Når vi fremhever utelatelsen av moskéen i boka er dette for å synliggjøre for barnehagelærere at forenklinger og valg i barnelitteratur må leses kritisk og med en bevissthet om mangfold. Gjennom vår analyse er det mulig å tolke den utelatte moskéen som en representasjon der muslimsk praksis filtreres gjennom et kristendomsprisme, og hvor det som fremheves er det som enklest kan integreres i en norsk, sekulær/kristen normativitet. Denne type fremstilling kan tolkes som en form for norskvasking, i den forstand at kulturelle og religiøse særtrekk fremstilles og forenkles gjennom majoritetens rammer for hva som fremstår som “normalt” og “gjenkjennelig”. Det gjør at det religiøse aspektet fremstår som svakere og mindre kollektivt enn det er i virkeligheten, noe som igjen reiser spørsmål om hvilke lesere boka retter seg mot, samt hvilken forståelse av islam boka forsøker å fremstille.

På bokens to siste sider ser vi Karsten og Petra i køyesenga hjemme hos Petra. Bakgrunnen er svart, og illustrasjonen viser stjerner og lykker i et motiv som fremstår fiktivt eller drømmelignende. Karsten sier «natta», og Petra svarer “id mubarak”, som barna tidligere på kvelden har lært at betyr «god id» eller «glad id». Norskvaskingen i denne scenen fremkommer både gjennom en visuell og språklig inkorporering av det muslimske i det norske. Stjernene og lyktene kan i denne sammenhengen assosieres med dekorasjoner knyttet til ramadan og id, men samtidig er det viktig å merke seg at lignende visuelle elementer forekommer i tidligere bøker i serien, som i *Karsten og Petra har juleselskap*.

Med begrepet norskvasking ønsker vi ikke å implisere en intensjon om å skjule forskjeller, men å peke på hvordan kulturelle og religiøse uttrykk som oppfattes som “andre” integreres i majoritetskonteksten på måter som gjør dem ufarlige og tilgjengelige, samtidig som viktige nyanser som fellesbønn i moskéen viskes ut. Når Petra sier “id mubarak” i en trygg, kjent og norsk ramme, på eget rom i sengen sin omgitt av visuelle markører som inngår i seriens visuelle univers, representerer det et øyeblikk der det muslimske gjøres uanstrengt og “hjemlig”. Dette kan ses som en potensiell inngang til fellesskap, men også som en glidning mot symbolsk assimilering, der forskjellene tones ned (slik vi skal se senere i Lunds likhetsfellesskap). Det interessante for vår analyse er nettopp denne dobbeltheten: På den ene siden åpnes det for synlighet og anerkjennelse av islam. På den andre siden skjer dette gjennom en visuell og tekstlig bearbeiding der det muslimske norskvaskes. Boken får med dette en slags sirkelkomposisjon, fra bokens cover til de to siste sidene. Det er Karsten og Petra som *feirer id*, to barn med majoritetsbakgrunn som har fått en erfaring og innsikt i en kultur og religion de ikke har hatt tidligere. Dette er ikke entydig negativt, men heller et perspektiv som barnehagelærere bør være bevisst. Hvem sitt perspektiv er boka fortalt fra, og hvilke barn snakker boka til? Hvilke barn vil erfare denne boka som henholdsvis speil, vindu, eller skyvedører i glass?

Til nå har vi sett på hvordan konstruksjoner av «den muslimske andre» produseres i *Karsten og Petra feirer id*, samt hvordan dette muliggjøres gjennom en spalting av islam og muslimske praksiser gjennom et kristendomsprisme hvor vi finner norskvasking. I artikkelens siste del vil vi rette søkelys mot hvordan våre funn kan diskuteres gjennom Lunds fellesskapstypologi, hvor vi særlig fokuserer på hvordan norskvasking av islam og muslimske praksiser kan bunne i et ønske om et likhetsfellesskap hvor likeverd forutsetter likhet.

Likhets- og ulikhetsfellesskap i Karsten og Petra feirer id

I vår analyse av *Karsten og Petra feirer id* finner vi at noen aspekter ved islam og muslimske praksiser presenteres gjennom et kristendomsprisme, vi finner uttrykk for det vi har kalt norskvasking, og vi har sett hvordan en rekke aspekter ved fasten og

ramadan nedtones. På den måten skapes det Lund har kalt et likhetsfellesskap mellom kristen og muslim. Paradoksalt nok innebærer det også at muslimer andregjøres. For å se nærmere på denne motsetningen vil vi operasjonalisere Lunds fellesskaps-typologi.

I likhet med Iversen finner vi tendenser til det hun kaller en «jovial gjemning» av religion (2024, 64) i *Karsten og Petra feirer id*. Deler av islam og muslimske praksiser blir integrert, men også usynliggjort, selv om rammen er å skape inkludering og fellesskap. Dette er karakteristisk for det Lund klassifiserer som likhetsfellesskap. I slike fellesskap er fokuset nettopp på likhet, og dermed med risiko for at egenarten ved religiøse og kulturelle uttrykk blir utydelige eller forsvinner helt. For eksempel har vi sett hvordan fasten stort sett fremstilles som noe lite barnevennlig, strevsomt, og alvorsbetont gjennom boka, mens det spirituelle og det sosiale fellesskapet barna deltar i, ikke tematiseres. Dessuten er moskéen utelatt i fortellingen med forklaring om at Adil og familien bor for langt unna en moské. Utelatelsen av moskéen kan i denne sammenheng leses mot den kristen-sekulære norske bakgrunnen hvor religion til dels oppfattes som privat (Repstad 2020, 42-5).

Hva kan dette bety for bruk av barnelitteratur i arbeid med etikk, religion, og filosofi i barnehagen? Det vil være helt grunnleggende for barnehagelærere å kunne identifisere og problematisere hvilke forenklinger som er gjort i barnebøkers fremstilling av religion og religiøs praksis. For eksempel, hvilke aspekter ved islamsk tro og praksis er utelatt eller betonert i bøkene? På hvilke måter er fremstillingen representativ og gjenkjennelig eller fremmed for muslimske barn i Norge? Hvordan kan bøkens fremstilling bidra til å styrke eller svekke barns forståelse av «verdien av likheter og ulikheter i et fellesskap» (Kunnskapsdepartementet 2017, 55)? Vi vil argumentere for at å nedtone religiøse og sosiale praksiser, i dette tilfellet ramadan, (f.eks. glede/forventing, iftar, moskébesøk, veldedighet) og id (moské) er særlig problematisk all den tid forskning har vist at barnehagebarn har liten kunnskap om religion som fenomen, og som en følge forklarer religiøs ulikhet med at folk har ulik nasjonal bakgrunn og/eller rasialiserte trekk (Iversen 2024, 74). Dette er særlig prekært dersom islam og muslimer fremstår som «den religiøse andre» (Baugerud 2023, 137). Forskning gjort i en barnehagefaglig sammenheng har vist at muslimske praksiser som å spise halal mat og feire id kan fremstå markert som

unntak, mens praksiser som å spise svinekjøtt og feire jul kan fremstå som umarkert og dermed normativt og tatt-for-gitt (Iversen 2023b; 2024, 81). Her er det viktig at barnehagelærere både har en god kunnskapsbase om internt mangfold blant muslimer, samt hvordan fremstillinger av islam og muslimer også potensielt kan bidra til å skape stereotypier, både når det gjelder konstruksjoner av norskhet og av den muslimske andre.

Forskning har vist hvordan barnehager ofte nedtoner religiøs ulikhet i et forsøk på å skape likhet mellom barna (Iversen 2023a), og vi har sett hvordan deler av *Karsten og Petra feirer id* kan tolkes i forlengelsen av denne tendensen. Iversen påpeker at en slik nedtoning på kort sikt kan bidra til fellesskapsfølelse og redusert andregjøring, men samtidig føre til at barna får en lav grad av forståelse for (og dermed kanskje toleranse for) religiøse ulikheter (2024, 87). Når det da samtidig etableres et visuelt og språklig skille mellom “norske” og “muslimske” praksiser, hvor det norske kodes som majoritetsnormen, forsterkes andregjøringen.

Til tross for at *Karsten og Petra feirer id* som helhet kan tolkes inn i rammen av at man ønsker skape et likhetsfellesskap finner vi noen klare brudd med dette som peker i retningen av at det skapes et ulikhetsfellesskap. Setningen “Vi har Bibelen, muslimene har Koranen”, som vi har brukt i tittelen på denne artikkelen, er et tydelig eksempel hvor “muslimene” er «de andre» i motsetning til et norsk og/eller kristent og/eller hvitt “vi”. Vi vil her berømme forlaget for å ha endret denne formuleringen i bokaas andre opplag til “De kristne har Bibelen, muslimene har Koranen”. Videre kan barnehagelærer Randis uttalelser om at “I Norge hører de fleste med til den religionen som heter kristendommen” samt “Men for muslimene er ikke Jesus Guds sønn” kan også bidra til en oss/dem-innramming. Storesøster Siris replikk “De har en annen kalender enn oss” er også et språklig eksempel som kan bidra til ulikhetsfellesskap. Her kan det fremstå som om norske muslimer har en annen kalender enn ikke-muslimer, snarere enn at man forholder seg til den gregorianske kalenderen i hverdagen og benytter den rituelle hijra-kalenderen når man markerer viktige islamske datoer. Dette er dermed et eksempel på en språklig forenkling som underbygger andregjøring.

Vi har tidligere i artikkelen vist at også andregjøring og orientalistiske stereotypier finnes i deler av boka, hvilket også kan sies å bidra til å skape et ulikhetsfellesskap. Vi har nevnt den

visuelle fremstillingen av Adils bestefar og tante som henholdsvis spiller på harmonium og synger under id-feiringen. Poenget er ikke at dette ikke er en praksis som kan foregå hjemme hos noen norske muslimske familier under id. Poenget er at det er lite sannsynlig. Fremstillingen spiller heller på stereotypiske forestillinger om muslimer, og mange barn med muslimsk bakgrunn ikke vil kjenne seg igjen. Det samme gjelder fremstillingen av Adils på bokcoveret (grønne tradisjonelle pakistanske klær, og sko med spiss oppovervendt tupp). Igjen er ikke poenget at dette ikke er klær som noen muslimske barn i Norge bruker, men heller at dette er en fremstilling som kun noen norske muslimske barn vil kunne kjenne seg igjen i. Vi ser nok en gang viktigheten av at barnehagelærere besitter kunnskap om hvordan islam og muslimske praksiser er mangfoldige, og at fremstillingen i *Karsten og Petra feirer id* tidvis beror på en del forenklinger som vi har kritisert som lite representative og tidvis stereotypiske i denne artikkelen.

Veien til mangfoldsfellesskap og verktøy for kritisk lesning

Et mangfoldsfellesskap i barnehagen vil nødvendigvis bestå av en dialektikk mellom likhet og ulikhet. Poenget er dermed ikke å overdrive verken det ene eller det andre, men å dyrke raushet, anerkjennelse, og inkludering (Lund 2022, 161). Hvordan kunne *Karsten og Petra feirer id* vært utformet gjennom en mangfoldsfellesskapslinse? Hva om Adil ikke hadde vært ny og tilflyttende, men heller “bare” et barn i barnehagen? Hva om boka brøt med den tradisjonelle formen der vi følger Karsten og Petras perspektiv, og i stedet fikk fortalt historien hovedsakelig fra Adils perspektiv? Hva om det hadde vært flere muslimske barn i barnehagen med røtter fra ulike land, slik at pakistansk bakgrunn ikke ble ensbetydende med muslimsk praksis og utseende? Hva om ramadan hadde blitt tematisert med aktiviteter, for eksempel suhoor, iftar og moskébesøk? Hva om Adil hadde fått lov til å utforske faste i barnehagen gjennom å for eksempel hoppe over frukt- eller minimåltid? Alle disse grepene kunne bidratt til en mer mangfoldig fremstilling av islam og muslimer, som ulike barn kan identifisere seg med, engasjere seg i, og lære av.

Vi anbefaler at barnebøkers tematisering av mangfold nettopp ikke gjør et ekstraordinært poeng ut av mangfoldet. Som

Lund fremhever i sin utdyping av kategorien «mangfoldsfellesskap», bør ikke mangfold være unntaket eller det som må forklares, men heller et ønsket utgangspunkt. Og slik er det jo nettopp i barnehagen: «religiøs mangfold er en normaltilstand» (Hidle 2017, 69). Dette er sentralt fordi barnehagen ikke bare er et av de første møtene med hvordan andre ser meg; det kan også være den første erfaringen med hvordan andre ser meg som «den andre».

Karsten og Petra feirer id har en tydelig målgruppe (barn i barnehagealder), og det er sannsynlig at boka vil bli lest i norske barnehager blant annet i forbindelse med didaktiske opplegg knyttet til islam. Derfor er det helt sentralt at barnehagelærere har verktøy for kritisk lesning av barnebøker som tematiserer islam spesielt og religion generelt. Slike verktøy handler om å utvikle en reflektert posisjonering, og om å ha en solid og oppdatert kunnskapsbase om islam og mangfold blant norske muslimer. Nettopp gjennom en slik innsikt blir det mulig å stille åpne og kritiske spørsmål til barneboken og dens perspektiver, og vurdere hvordan og hvorvidt boken fungerer som speil, vinduer og skyvedører i glass for ulike barn. Dette krever en dyptgående og kontinuerlig refleksivitet hos barnehagelæreren. Både som ledd i å bli klar over egne blindsoner, men også for å lande i den innsikten at vi aldri fullt ut kan vite hvordan andre mennesker erfarer verden. På den måten kan et normativt majoritetsblikk utfordres og nyanseres, og barnehagelærere kan bidra til å skape et stort og inkluderende vi.

Takk

Vi må rette en stor takk til fagfellene som ga oss en svært grundig og konstruktiv tilbakemelding som var avgjørende for resultatet av artikkelen. Vi vil også takke redaksjonen for veldig hjelpsomme og kyndige tilbakemeldinger. Også hjertelig takk til forskergruppa Profesjonsforståelse og profesjonsetikk i barnehagen ved OsloMet, Christian Lomsdalen og Helena Margrethe Strandli Schmidt for veldig nyttige innspill og kommentarer på utkast til artikkelen.

Kilder

- Ahmed, Leila. 1992. *Women and gender in Islam: Historical roots of a modern debate*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Ahmed, Sara. 2006. *Queer phenomenology: Orientations, objects, others*. Duke University Press.
- Ahmed, Sara. 2012. *On being included: Racism and diversity in institutional life*. Durham and London: Duke University Press.
- Andreassen, Bengt-Ove. 2020. The Norwegian political discourse on prohibiting Muslim garments: An analysis of four cases in the period 2008–2018. *Changing Societies & Personalities*, 3(4), 353–372. <https://doi.org/10.15826/csp.2019.3.4.082>
- Annamma, Subini Ancy, Jackson, D. Darrell, & Morrison, Deb. 2017. Conceptualizing color evasiveness: Using dis/ability critical race theory to expand a color-blind racial ideology in education and society. *Race, Ethnicity and Education*, 20(2), 147–162. <https://doi.org/10.1080/13613324.2016.1248837>
- Banafsheh, Azin, Ellefsen, Rune, & Sandberg, Sveinung. 2021. «Jævla terrorist»: Muslimhets og hverdagsmotstand. I G. Ødegård & W. Pedersen (Red.), *UNGDOMMEN* (Kap. 14, s. 317–335). Cappelen Damm Akademisk. <https://doi.org/10.23865/noasp.142.ch14>
- Bangstad, Sindre. 2015. The racism that dares not speak its name: Rethinking neo-nationalism and neo-racism. *Intersections: East European Journal of Society and Politics*, 1(1), 49–65.
- Bangstad, Sindre, & Helland, Frode. 2019. The rhetoric of Islamophobia: An analysis of the means of persuasion in Hege Storhaug's writings on Islam and Muslims. *Ethnic and Racial Studies*, 42(13), 2229–2247. <https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1615630>
- Baugerud, Tonje. 2022. *Borderland bodies: Being and becoming hijabi in contemporary Oslo* [Doktorgradsavhandling, Det teologiske fakultet, Universitetet i Oslo]. Universitetet i Oslo.
- Baugerud, Tonje. 2023. Å innta (de) andres perspektiv – en fenomenologisk undersøkelse av kjerneelementene i KRLE og RE i LK20. *Prismet: Religionspedagogisk tidsskrift*, 74(3), 129–150.
- Baugerud, Tonje. 2025. “About the hijab, it is how I am”: Borderland living experienced by Norwegian Muslim hijabi women. *Ethnic and Racial Studies*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/01419870.2025.2529411>
- Bishop, Rudine Sims. 1990. Mirrors, windows and sliding glass doors. *Perspectives: Choosing and Using Books for the Classroom*, 6(3). <https://scenicregional.org/wp-content/uploads/2017/08/Mirrors-Windows-and-Sliding-Glass-Doors.pdf>
- Bjørnaas, Therese Marie Ignacio. 2025. Rasisme i barnehagen? I Sando, Svein, Bjørnaas, Therese Marie Ignacio & Fodstad, Cecilie Dyrkorn (Red.), *Flerkulturelle* praksiser i barnehagen* (s. 20–46). Fagbokforlaget.
- Berglund, Jenny. 2013. Swedish religion education: Objective but marinated in Lutheran Protestantism? *Temenos*, 49(2), 165–184. <https://doi.org/10.33356/temenos.9545>
- Bhabha, Homi K. 1994. *The location of culture*. United Kingdom: Routledge.
- Bjorvand, Agnes-Margrethe, Mitchell, Monica G., Tunkiel, Katarzyna A., & Undheim, Marianne. 2025. Bokvalg i norske barnehager – hva som leses sammen med barn og hvorfor. *Nordisk barnehageforskning*, 22(1), 28–45. <https://doi.org/10.23865/nbf.v22>
- Bratsvedal, Ine. 2025. Synliggjøring og barns aktørskap: arbeid med religion i barnehagen. I Sando, Svein, Bjørnaas, Therese Marie Ignacio & Fodstad, Cecilie Dyrkorn (Red.), *Flerkulturelle* praksiser i barnehagen* (s. 79–95). Fagbokforlaget.
- Breidlid, Halldis. 2012. Et ekskluderende «vi»? Verdier, kulturer og kulturarv i læreplanens generelle del og i formålsparagrafen: Nasjonalt fellesskap, multikulturalitet og kulturell kompleksitet. *Acta Didactica Norge*, 6(1). <https://doi.org/10.5617/adno.1084>
- Brækstad, Preben & Jåma, Naina Helén. 2024, 12.mars. Frp reagerer på ramadan-lys i Oslo: – En hån. VG. <https://www.vg.no/nyheter/i/RGJVR2/frp-reagerer-paa-ramadan-lys-i-oslo-en-haan>
- Bustos, Marcela Montserrat Fonseca. 2011. Heteronormalisering i barnehagen. I Otterstad, Ann Merete & Rhedding-Jones, Jeanette (Red.), *Barnehagepedagogiske diskurser* (s. 158–171). Oslo: Universitetsforlaget.
- Butler, Judith. 2022. *What world is this? A pandemic phenomenology*. Columbia University Press.
- Castello, Claudio. 2024, 22.mars. OsloMet-masterstudent: -Ekskluderende fremstilling i barnebok. Utrop. Hentet fra <https://www.utrop.no/nyheter/ansikt-i-fokus/354561/>
- Chaouch, Khalid. 2011. Early illustrators of The Arabian Nights and the making of exoticism. *Middle Ground: Journal of Lite-*

- rary and Cultural Encounters. Research Laboratory on Culture and Communication, Faculty of Arts and Humanities, Beni Mellal. <https://www.researchgate.net/publication/317318835>
- Collins, Patricia Hill. 2000. *Black feminist thought: Knowledge, consciousness, and the politics of empowerment* (2nd ed.). Routledge.
- Dalen, Kristin, Flatø, Hedda, Friberg, Jon Horgen og Sterri, Erika Braanen. 2024. *Hverdagsliv og integrering: Deltakelse, tilitt, tilhørighet og diskriminering blant personer med innvandrerbakgrunn* (Fafo-rapport 2024:24). Oslo: Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/hverdagsliv-og-integrering>
- Døving, Cora Alexa. 2015. The way they treat their daughters and wives: Racialisation of Muslims in Norway. *Islamophobia Studies Journal*, 3(1), 62–77. <https://www.jstor.org/stable/10.13169/islastudj.3.1.0062>
- Esohel Knudsen, Lisa. 2024, 17. mars. Når kostnaden blir for stor. VG. <https://www.vg.no/nyheter/i/gEVwkB/naar-kostnaden-blir-for-stor>
- Eidhamar, Levi Geir. 2019. *Små mennesker – stort mangfold: Religioner og livssyn i barneheten* (4. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Bjørnback, June og Brandsfjell, Ellinor Marie. 2025, 7. november. Kritikk av navnebruk i animasjonsfilmen *Reisen mot nord*. NRK. Hentet fra https://www.nrk.no/sapmi/reagerer-pa-rasistisk-navn-i-barnefilmen-_reisen-mot-nord_-1.17637183
- Fanon, Frantz. 2008. *Black skin, white masks* (R. Philcox, Trans.). Grove Press. (Opprinnelig utgitt 1952)
- Fauske, Ragnhild Heidi. 2012. Bruken av religiøse fortellinger i barneheten: Norsk tradisjon og manglende fleireligiositet. *Prismet*, 63(1).
- Friberg, Jon Horgen. 2021. Who wants to be Norwegian – who gets to be Norwegian? Identificational assimilation and non-recognition among immigrant origin youth in Norway. *Ethnic and Racial Studies*, 44(16), 21–43. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1857813>
- Führer, Laura. 2021. “The social meaning of skin color”: Interrogating the interrelation of phenotype/race and nation in Norway [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Oslo]. Universitetet i Oslo.
- Giæver, Katrine. 2017. Om å ta barns religiøsitet på alvor: Religion og profesjonsutøvelse i barneheten. I O. Hovdelien (Red.), *Minoritetsreligioner i barneheten* (s. 45–64). Oslo: Fagbokforlaget.
- Giæver, Katrine. 2019. Å gi rom for muslimske barns utprøving av faste i barneheten. *Prismet*, 70(4).
- Gulbrandsen, Lars og Eliassen, Erik. 2013. *Kvalitet i barnehager: Rapport fra en undersøkelse av strukturell kvalitet høsten 2012* (Vol. 1/2013). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Gullestad, Marianne. 2002. *Det norske sett med nye øyne: Kritisk analyse av norsk innvandringsdebatt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Gullestad, Marianne. 2004. Blind slaves of our prejudices: Debating ‘culture’ and ‘race’ in Norway. *Ethnos*, 69(2), 177–203. <https://doi.org/10.1080/0014184042000212858>
- Gullestad, Marianne. 2005. Normalising racial boundaries: The Norwegian dispute about the term neger. *Social Anthropology*, 13(1), 27–46. <https://doi.org/10.1017/S0964028204000850>
- Gullestad, Marianne. 2006. *Plausible prejudice: Everyday experiences and social images of nation, culture and race*. Universitetsforlaget.
- Haraway, Donna. 1988. Situated knowledges: The science question in feminism and the privilege of partial perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575–599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Harding, Sandra. 1991. *Whose science? Whose knowledge? Thinking from women’s lives*. Cornell University Press.
- Harlap, Yael og Riese, Hanne. 2023. Race talk and white normativity: Classroom discourse and narratives in Norwegian higher education. *Teaching in Higher Education, Advance online publication*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/13566517.2021.1940925>
- Hidle, Kari-Mette Walmann. 2017. Barnehagens arbeid med religion – en arena for integrering og demokrati. I Hovdelien, Olav (Red.), *Minoritetsreligioner i barneheten* (s. 67–87). Oslo: Fagbokforlaget.
- Hoel, Nina. 2025. Decolonizing knowledges, undisciplining religion. *Religions*, 16(3), 374. <https://doi.org/10.3390/rel16030374>
- Hovdelien, Olav. 2017. Religionsforståelsen i ny rammeplan for barneheten. *Prismet*, 68(4).
- Hovdelien, Olav. 2018. Forskning på religion og livssyn i barneheten – oversikt og tendenser 1996–2018. *Prismet*, 69(4).
- Hovdelien, Olav, Baugerud, Tonje, Einarsen, Silje Lyngar og Giæver, Katrine. 2024. *Religioner i barneheten* (1. utg.). Fagbokforlaget.
- Iversen, Ragnhild Laird. 2021. Lydliggjøring av mangfold i barneheten. I Horrimo Kirsten

- Johansen og Rosland, Toft Kristine (Red.), *Fagdidaktikk for SRLE: Barnehagens fagområder, kunnskapsgrunnlag og arbeidsmåter* (1. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Iversen, Ragnhild Laird. 2023a. The convivial concealment of religion: Navigating religious diversity during meals in early childhood education – A Norwegian case. *British Journal of Religious Education*, 45(3), 263–276. <https://doi.org/10.1080/01416200.2022.2138829>
- Iversen, Ragnhild Laird. 2023b. Identification, silence, separation, and imagination: Children's navigations of Christmas in a religiously diverse Norwegian kindergarten. *Education Sciences*, 13(11), 1077. <https://doi.org/10.3390/educsci1311077>
- Iversen, Ragnhild Laird. 2024. *Entusiasme og ubehag: Barns navigering av religion i barnehagen* [Doktorgradsavhandling, Universitetet i Sørøst-Norge]. Universitetet i Sørøst-Norge.
- Iversen, Ragnhild Laird og Lars Laird Iversen. 2026/forthcoming. "Avoiding the tiger. Intersections of race and religion in a Norwegian kindergarten" in K.G. Erikson & M.K. Jore (Eds.) *Antiracist and Decolonial Approaches to Nordic Early Years Education*. Bloomsbury.
- Jacobsen, Christine M. 2011. *Islamic traditions and Muslim youth in Norway*. Brill.
- Jacobsen, Brian Arly. 2025. The politics of perception: Politicians and the 'Muslim Other'. In A. Ackfeldt & J. Petersen (Eds.), *The production and consumption of non-Muslim Islams* (pp. 175–200). Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1515/9781399542791-010>
- Khateeb, Ahmed. 2022. Kultur-møter i barnelitteratur. I Stokke, Ruth Seierstad og Tønnessen, Seip Elise (Red.), *Møter med barnelitteratur: Introduksjon for lærere* (2. utg., s. 315–334). Universitetsforlaget.
- Kristoffersen, Trond og Bjaberg, Sondre. 2022, 4. november. Hvor er mangfoldet i bøkene om Karsten og Petra? *Tidligvakt med Sondre og Trond* [Podkastepisode]. <https://shows.acast.com/tidligvakt/episodes/hvor-er-mangfoldet-i-bkene-omkarsten-og-petra>
- Kunnskapsdepartementet. 2017. *Rammeplan for barnehagen*. Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no>
- Kunnskapsdepartementet. 2018. *Barnehagelærerrollen i et profesjonsperspektiv – et kunnskapsgrunnlag*. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/barnehagelærerrollen-i-et-profesjonsperspektiv/id2606264/>
- Lund, Hilde Birgitte Hjertager. 2022. *Ulikhet, likhet og mangfold: Pedagogisk ledelse og foreldreskap i kulturelt mangfoldige barnehager* [Doktorgradsavhandling, Høgskulen på Vestlandet]. Høgskulen på Vestlandet.
- Mignolo, Walter D. 2009. Epistemic disobedience, independent thought and decolonial freedom. *Theory, Culture & Society*, 26(7–8), 159–181. <https://doi.org/10.1177/0263276409349275>
- Løkås, Mariell Tverrå. 2021, 29. oktober. Vil øke bevisstheten om mangfold i barnebøkene. *Barnehage.no*. <https://www.barnehage.no/bok-flerkulturell-integrering/vil-oke-bevisstheten-om-mangfold-i-barnebøkene/224608>
- Moe, Vibeke. (2022). *Holdninger til jøder og muslimer i Norge 2022: Befolkningsundersøkelse, minoritetsstudie og ungdomsundersøkelse*. HL-senteret. https://www.hlsenteret.no/forskning/jodisk-historie-og-antisemittisme/holdningsundersokelsene/holdningsundersokelsen-2022/hl-senteret_holdninger_til_joder_og_muslimer_web.pdf
- Moe, Vibeke og Døving, Cora Alexa. 2022. *Diskriminerings erfaringer blant muslimer i Norge*. HL-senteret. https://www.imdi.no/contentassets/81b9c85aed6e42c994cf812e6f491fc3/rapport_diskrimineringserfaringblantmuslimer.pdf
- Naveen, Mala. 2022. *Norsk nok: Tekster om identitet og tilhørighet* (1. utg.). Res Publica.
- Nyheim-Jomisko, Robert. 2024, 24. oktober. Eventyrland uten farger. *NRK Ytring*. Hentet fra <https://www.nrk.no/ytring/eventyrland-uten-farger-1.17621996>.
- Petersen, Jesper. 2023. Observing the Sunni-Shi'a divide in fieldwork: The when and where of Muslim identities. *Journal of Muslims in Europe*, 12(1), 58–76. <https://doi.org/10.1163/22117954-bja10056>
- Petersen, Jesper og Ackfeldt, Anders. 2023. *The Case for Studying Non-Muslim Islams* Method & theory in the study of religion, 2023-04, Vol.35 (2-3), p.241-259
- Petersen, Jesper og Ackfeldt, Anders. 2025. Introducing non-Muslim Islam to Islamic studies. In Ackfeldt, Anders og Petersen, Jesper (Eds.), *The production and consumption of non-Muslim Islams* (pp. 1–19). Edinburgh University Press. <https://doi.org/10.1515/9781399542791-002>
- Quijano, Anibal. 2000. Coloniality of power and Eurocentrism in Latin America. *International*

- Sociology*, 15(2), 215–232. <https://doi.org/10.1177/0268580900015002005>
- Ramirez, Carla og Lyså, Ida Marie. 2024. *Norskhet i bevegelse*. Cappelen Damm Akademisk/NOASP.
- Repstad, Pål. 2020. *Religiøse trender i Norge*. Universitetsforlaget.
- Rhedding-Jones, Jeanette, Nordli, Heidi og Tanveer, Javaria. 2011. *Beretninger fra en muslimsk barnehage i Norge*. Oslo: Fagbokforlaget.
- Said, Edward Wadie. 1978. *Orientalism*. Pantheon Books.
- Schmidt, Ulla. 2010. Religion i dagens Norge: Sekularisert? privatisert? pluralisert? I Botvar, Pål Ketil og Schmidt, Ulla. (Red.), *Religion i dagens Norge: Mellom sekularisering og sakralisering* (s. 196–204). Universitetsforlaget.
- Skovgaard-Petersen, Jakob. 2020. *Muslimernes Muhammad – og alle andres*. Oslo: Gyldendal.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. 1988. Can the subaltern speak? I C. Nelson & L. Grossberg (Red.), *Marxism and the interpretation of culture* (s. 271–313). University of Illinois Press.
- SSB. 2025. *Den norske kirke*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/den-norske-kirke>
- Svendsen, Stine H. Bang. 2014. Learning racism in the absence of ‘race’. *The European Journal of Women’s Studies*, 21(1), 9–24. <https://doi.org/10.1177/1350506813507717>
- Sødal, Helje Kringlebotn. 2018. *Kristen arv og tradisjon i barnehagen* (6. utg.). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Thoresen, Ingeborg Tveter. 2016. Verdier og kryssende krav i barnehagen: Lovverk og samfunnsmandat. *Prismet*, 67(2).
- Thun, Cecilie, Onsrud, Line Marie og Sund, Kristin Amine. 2023. Ubehag som ressurs: Kritisk mangfoldsledelse av profesjonelle læringsfellesskap i barnehagen. I Johannessen, Charlotte og Thun, Cecilie (Red.), *Organisering, arbeidsdeling og profesjonalitet i barnehagen*. Fagbokforlaget.
- Toft, Audun og Rosland, Kristine Toft. 2017. Barnehager og høytidsmarkering: En gjennomgang og diskusjon av begrunnelser knyttet til manglende markering av ikke-kristne høytider. *Prismet*, 68(4), 211–225. <https://doi.org/10.5617/pri.5595>
- Vassenden, Anders og Andersson, Mette. 2011. Whiteness, non-whiteness and ‘faith information control’: Religion among young people in Grønland, Oslo. *Ethnic and Racial Studies*, 34(4), 574–593. <https://doi.org/10.1080/01419870.2010.511239>
- Winje, Geir. 2010. *Høytidsmarkering i barnehagen*. Oslo: Høgskoleforlaget.
- Winje, Geir. 2017. “Høytidsmarkering i barnehagen.” I *Religioner, mangfold og etikk i barnehagen*, 2. utg., redigert av Ingeborg Tveter Thoresen og Geir Winje, 131–143. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Winsvold, Aina og Gulbrandsen, Lars. 2009. *Kvalitet og kvantitet: Kvalitet i en barnehagesektor i sterk vekst* (Vol. 2/2009). Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Østrem, Solveig, Bjar, Harald, Føsker, Line Rønningen, Hogsnes, Hilde Dehnæs, Jansen, Turid Thorsby, Nordtømme, Solveig og Tholin, Kristin Rydjord. 2009. *Alle teller mer: En evaluering av hvordan Rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver blir innført, brukt og erfart* (Vol. 1/2009). Høgskolen i Vestfold.

Abstract

This article presents a decolonial analysis of the book *Karsten and Petra Celebrate Eid*. Given that children’s books often can serve as a primary source of knowledge and a pedagogical foundation for how kindergarten teachers address religion, we find it crucial to develop tools for the critical use of these books. We explore how Islam and Muslim practices are fragmented through a Christian prism, and how this process is closely linked to othering. In particular, we critically examine how Ramadan is

presented in the book, highlighting the various ways in which some of the religious and social aspects of Ramadan are downplayed. We emphasize the urgency for kindergarten teachers to engage Ramadan and Eid as situated and context specific practices. Utilizing Lund's typology of kindergarten community, we demonstrate how this can contribute to both communities of inequality and equality, and we highlight the possibilities and challenges of fostering diversity communities in kindergartens. The aim of this article is to enhance the literacy skills of kindergarten teachers regarding children's literature by providing tools for critical reading.